

CUMANIA

BÁCS-KISKUN MEGYEI MÚZEUMOK KÖZLEMÉNYEI

CUMANIA

II

ETHNOGRAPHIA

1974

KECSKEMÉT

SZERKESZTŐ
HORVÁTH ATTILA

A KÖTET SZERKESZTŐJE
SOLYMOS EDE

TECHNIKAI SZERKESZTŐ
H. TÓTH ELVIRA

TARTALOMJEGYZÉK

ORTUTAY Gy.: Előszó, Vorwort, Foreword, Préface, Вступление	7
E. SOLYMOS: Typenkatalog des Fischereisammlung des Türr István Múzeums zu Baja. A bajai Türr István Múzeum halászati gyűjteményének típuskatalógusa	15
BALASSA I.: Herman Ottó és Kada Elek vitája a Kecskemét környéki pásztorkodásról. Diskussion Zwischen Ottó Herman und Elek Kada über das Hirtenwesen in der Umgebung von Kecskemét Дискуссия Отто Германа и Элека Кады по пастушеству в районе Кечкемета	75
SZABÓ K.: A kecskeméti pásztorok nemzetisége a XVI—XIX. században	95
L. K. KOVÁCS: Kálmán Szabó: Nationalität der Kecskeméter Hirten im XVI—XIX. Jh. Кальман Сабо, национальность Кечкеметских пастухов XVI — XIX веков	111
FEHÉR Z.: A bátyai szállások. Die Standplätze von Bática. Bacinski Salasi	115
ÉGETŐ M.: A szőlőművelés átalakulása a századfordulón a Solt-Vidéken. Veränderungen in der Bearbeitung der Weingärten in der Solt-Gegend um die Jahrhundert- wende. Transformation de la viticulture au tournant de siecle dans la region de Solt	133
BÁLDY B. F.: A torba, a bácskai bunyevácok tarisznyája. Torba bacvanskih Bunjevaca	159
J. VORÁK: The Embroideries of the Kiskunhalas Gipsy Woman Mrs. Vilma Kolompár. Kolompár Kálmánné kiskunhalasi cigányasszony kézimunkái	169
GRYNAEUS T.: Bácsmegyei gyógyító szokások és hiedelmek	229
P. ÁCS S.: Kalocsa vidéki népi gyermekjátékok. Bäuerliche Kinderspiele der Kalocsaer Landschaft Народные детские игры области Калочи	237
BÁRTH J.: Migráció és kontinuitás egy Duna-melléki táj népesedéstörténetében	285
Migration und kontinuierität in der bevölkerungsgeschichte eines Gebietes an der Donau. MEZŐSI K.: Kiskunfélegyháza településtörténete és XVIII. századi társadalma Die siedlungsgeschichte der Stadt Kiskunfélegyháza und ihre gesellschaft im XVIII. Jahrhundert. История населённого пункта Кишкунфелегьхза и его общество в XVIII. ом веке	331
DANKÓ I.: Az 1739—40 évi kunszentmiklósi pestis népeletbeli szerepe The Impact of the Kunszentmiklós Plague 1739—40 on the Life of the Population	365
HENKEY GY.: Adatok a lajosmizsei jászok antropológiájához. Angaben zur Anthropologie der Jassen von Lajosmizse Данные к антропологии ясов с. Лайошмиже	377
BÁLINT S.: Szegediek Bács-Kiskun homokján. Szegediner Bauernsiedlungen im Komitate Bács-Kiskun	411

KÓHEGYI M.: Szabó Kálmán emlékezete (1886—1963).	
Dem Andenken von Kálmán Szabó (1886—1963)	
Воспоминания о Кальмане Сабо 1886—1963 гг.	427
VORÁK J.: Emlékezés Nagy Czirok Lászlóra.	
Erinnerung an László Nagy Czirok	
Воспоминание о Ласле Наде Цироке	478
NAGY VARGA V.: Bács-Kiskun megye kéziratos néprajzi anyagának bibliográfiája	469

BÁCSMEGYEI GYÓGYÍTÓ SZOKÁSOK ÉS HIEDELMEK

Több mint fél évszázaddal Nagy József¹ és Bellosits Bálint² adatközlései után — Bellosits módszeréhez hasonlóan — bajai működésem ideje alatt (Városi Tanács Kórháza, Ideg- elmeosztály) zömében dél-bácsmegyei származású betegektől és ápolónővérektől gyűjtött adatokat közöljük. Anyagunk tehát nem rendszeres gyűjtés eredménye — ami ilyen jlelegű (dávodi, szeremlei és garai (Hadikfalva)) azt monografikus formában szeretnők feldolgozni. Szerdahelyi Edit 1967. évi kéziratoss gyűjtésére³ csak összehasonlításképpen hivatkozhatom.

Bács megye — főleg déli fele — a nemzetiségek kohója: a telepítések, határváltozások, költözés és házasodások fokozták a keveredést. Ezért adott esetben nagyon nehéz az adatszolgáltató nemzetiségét pontosan meghatározni: a név, felekezet, a születési-, vagy lakhely éppúgy nem dönt, mint az, hogy az illető milyen nemzetiségűnek vallja magát. A egyes lakosságú faluk kétnyelvűsége miatt a beszélt nyelv sem igazít mindig útba. Adatközlőink mindegyike jól beszélt magyarul — ha más nemzetiségűnek vallotta magát, s erre kifejezetten utalt, akkor ezt az adat mellett jelöltük, (b = bunyevác, c = cigány, n = német, s = sokac.) Eljárásunk vitatható.

Minden egyes adat mellett rövidítve feltüntetjük származása helyét is.⁴

A BŐRBETEGSÉGEK, SEBEK legfeltűnőbbek, gyógymódjaik a legszámosabbak:

Szemölcs, tyúkszeg (verruca) gyógyítása: újhholdkor (= első negyed) éjféltkor, a hold felé fordul (R), előbb a holdra, majd a kezére néz, háromszor mondja:

*Új hold, új király,
Hívnak engem vendégségbe,
De én nem mebeteg,*

Elküldöm a tyúkszegemet. (R, Bm), (Hasonló: S).

Bátmonostoron bele kell nézni a kútba és háromszor körülkerülni, utána keziről lesöpörgetni a szemölcsöket.

Újhholdkor babszemmel megnyomkodják, majd a babot tűzbe dobják (R).

Tyúkrok itatójából többször megmosni (B), szomszédból lopott mosogatóronggyal megnyomkodni (B), majd az ereszbe elásni: mikorra elrohad, a szemölcs is elmúlik (Bm). Falon függő tányérok közül egyet lemosni, visszaakasztani, lecsöpögő vizét a szemölcsre csöppenteni (Bm). Lósudárral (= farkából kihúzott szőr) elkötni (R).

Kelést, kelevényt (= furunculus, carbunculus), *felekélyt* (?) kifordított liszteszsákkal dörzsölgetni (R); babot borsót összefőznek, avval mosogatják, majd a köcsögöt útkeresztződésnél (Bm), (hasonló; S),

¹ Bács megyei babonák. Ethn. 7, 93—101, 1896.

² Délvidéki magyar babonák. Ethn. 10, 304—313, 1899.

³ Adatok a sükösdí paraszti orvoslás néprajzához. (Megyei gyűjtőpályázat, Pályamunka 1967.).

⁴ A = Akasztó J = Jánoshalma
Al. = Alpár K = Kunszentmiklós
B = Baja Ka = Katymár
Ba = Bácsalmás Kb = Kelebia
Bá = Bátya Ke = Kecel
Bb = Bácsbokod Kf = Kiskunfélegyháza
Bl = Balotaszállás Kk = Kiskörös
Bm = Bátmonostor M = Mélykút
Bo = Borota Ma = Madaras
Cs = Csátalja N = Nagybaracska
Cse = Csengőd Ná = Nemesnádudvar
D = Dunavecse P = Páhi
Dp = Dunapataj R = Rémm
F = Felsőszentiván S = Sükösd
G = Gara So = Soltvadkert
H = Hercegszántó Sz = Szank
Ha = Hajós T = Tompa
(Hild pusztja)

